

עָדָן, וּמִמָּה שִׁיּוֹרֵד מֵעֵדָן כָּל־
נְזוּנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים כז)
יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר
נָטַע אֲשֶׁר שָׁם צַפְרִים יִקְנְנוּ. מִי
הֵם הַצַּפְרִים? אֵלֹהֵי הַסְּדִיקִים,
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה לָהֶם
כְּנָפִים כַּצַּפְרִים לְהִתְעוֹפֵף לְמַעַל
בְּמַדְעַ וְהַשְׁכָּל, וְלְהַעֲלוֹתָם
לְמָקוֹם הַהוּא שְׁגָנוּ לָהֶם, שְׁכָתוֹב
בּו (ישעיה סד א) עֵינַי לֹא רָאִיתָ
אֱלֹהִים זולָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לּו'.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הוֹלִידָה הָאֲרֶז
דְּשָׂאִים הַמְּגַדְלִים לְאַחַר כֵּן
וְצוּמְחִים, לַעֲשׂוֹת צִרְף הַעוֹלָם,
וְכָל הַעֲשָׂבִים שֶׁל רְפוּאָה לְרַפְּאוֹת
בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת, כָּל־ס הוֹלִידָה
וְהַצְמִיחָה הָאֲרֶז בְּכַת אַחַת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם, בּו
בְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בּו
בְּיוֹם עָשׂוּ כָּל־ס תּוֹלְדוֹתָם וְלֹא
חָסַר מֵהֶם כָּלוּם, מִשְׁמַע שְׁכָתוֹב
(בראשית א) אֱלֹהֵי תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ. וְאִמְתִּי נַעֲשׂוּ תּוֹלְדוֹת
אֵלֹהֵי? בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֲרֶז
וְשָׁמַיִם. דִּיקָא בּו בְּיוֹם נַעֲשֶׂה כָּל
צִרְכֵי הַעוֹלָם, וְלְאַחַר כֵּן גָּלָה
אוֹתָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, וְנִתְּן טַעַם
לְכָל דְּבַר וְדְבַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
שֶׁנִּתְגַּלָּה.

וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בּו בְּיוֹם
שֶׁנִּבְרְאָת הָאָרֶץ, בּו בְּיוֹם הוֹלִידָה
וְהַצְמִיחָה כָּל תּוֹלְדוֹתֶיהָ, וְהָיוּ
כָּל־ס גְּנוּזוֹת תַּחְתֵּיהָ, עַד שֶׁאָמַר
לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹצֵא
הָאָרֶץ. תִּבְרָא הָאָרֶץ לֹא נֶאֱמַר,
אֲלֹא תּוֹצֵא הָאָרֶץ, דְּבַר שֶׁהָיָה גְנוּז
בָּהּ, וְהוֹצִיאָה כָּל דְּבַר וְדְבַר
בְּאוֹתָהּ הַטָּבַע הַרְּאוּי לָהּ לְהוֹלִיד
וְלְהַזְרִיעַ מֵהֶם כְּדוּמָה לָהֶם, זֶהוּ
שְׁכָתוֹב לְמִינָהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְאָרֶץ, כְּנִקְבָּה זו
הַמְּעַבְרָת, וְאַחַר כֵּן מוֹצִיאָה
עֲבָרָה מִמֶּנָּה. כֵּן הֵיטָה הָאָרֶץ -

דְּנִחִית מֵעֵדָן, כָּל־ס נְזוּנִים, הִדָּא הוּא דְכָתִיב
(תהלים קד טז) יִשְׁבְּעוּ עֲצֵי ה' אֲרָזֵי לְבָנוֹן אֲשֶׁר נָטַע
אֲשֶׁר שָׁם צַפְרִים יִקְנְנוּ. מֵאֵן אֵינּוֹן צַפְרִים,
אֵלִין אֵינּוֹן צַדִּיקָא, דִּיקוּדְשָׁא בְרוּךְ הוּא עֲבִיד
לָהּ גְּדַפִּין כַּצַּפְרִין, לְאַתְעוֹפְפָא לְעִילָא,
בְּמַנְדַע וְסוּכְלִתְנּוּ, וְלִסְלָקָא לָהּ לְהִהוּא אַתְר
דְּגָנִיז לְהוֹן, דְכָתִיב בֵּיה (ישעיה סד א) עֵינַי לֹא רָאִיתָ
אֱלֹהִים זולָתָךְ יַעֲשֶׂה לְמַחְכָּה לּו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הוֹלִידָה הָאֲרֶז דְּשָׂאִים
הַמְּגַדְלִים לְאַחַר כֵּן, וְצוּמְחִים, לַעֲשׂוֹת
צִרְף הַעוֹלָם. וְכָל הַעֲשָׂבִים שֶׁל רְפוּאָה
לְרַפְּאוֹת בָּהֶם הַבְּרִיּוֹת, כָּל־ס הוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה
הָאֲרֶז בְּכַת אַחַת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בַּר שְׁלוֹם, בּו בְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאוּ
שָׁמַיִם וָאָרֶץ, בּו בְּיוֹם עָשׂוּ כָּל־ס
תּוֹלְדוֹתָם. וְלֹא חָסַר מֵהֶם כָּלוּם. מִשְׁמַע
דְכָתִיב, אֱלֹהֵי תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ. וְאִמְתִּי
נַעֲשׂוּ תּוֹלְדוֹת אֵלֹהֵי. בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים
אֲרֶז וְשָׁמַיִם. דִּיקָא, בּו בְּיוֹם נַעֲשֶׂה כָּל צִרְכֵי
הַעוֹלָם. וְלְאַחַר כֵּן גָּלָה אוֹתָם, בְּכָל יוֹם וְיוֹם.
וְנִתְּן טַעַם לְכָל דְּבַר וְדְבַר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם
שֶׁנִּתְגַּלָּה.

וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בּו בְּיוֹם שֶׁנִּבְרְאָת הָאָרֶץ,
בּו בְּיוֹם הוֹלִידָה וְהַצְמִיחָה כָּל תּוֹלְדוֹתֶיהָ,
וְהָיוּ כָּל־ס גְּנוּזוֹת תַּחְתֵּיהָ, עַד שֶׁאָמַר לָהּ
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תּוֹצֵא הָאָרֶץ. תִּבְרָא הָאָרֶץ
לֹא נֶאֱמַר, אֲלֹא תּוֹצֵא הָאָרֶץ, דְּבַר שֶׁהָיָה גְנוּז
בָּהּ, וְהוֹצִיאָה כָּל דְּבַר וְדְבַר, בְּאוֹתָהּ הַטָּבַע
הַרְּאוּי לָהּ לְהוֹלִיד וְלְהַזְרִיעַ מֵהֶם כְּדוּמָה לָהֶם,
הִדָּא הוּא דְכָתִיב לְמִינָהּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כֵּן עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְאָרֶץ, כְּנִקְבָּה זו הַמְּעַבְרָת, וְאַחַר כֵּן
מוֹצִיאָה עֲבָרָה מִמֶּנָּה. כֵּן הֵיטָה הָאָרֶץ, בְּשַׁעֲה

בשעה שנבראת, נתעברה מהיסודות כלם שנכנסו בה, והם הוציאו כל תולדות שלה.

אמר רבי יצחק, כמו גידים של שליה של אשה, שמלאים מנרעו של אדם, שיש בו היסודות כלם, כף הארץ - בו פיום שנבראת, בו פיום נתעברה מכל מה שהולידה, שכתוב (שם א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח, הרי בכאן ארבעה יסודות שהם: אש מים רוח חשך, ואלו הולידו תולדותיה, ומאלו נתסדו כלם, וכל התולדות נתהוו מכחות הללו.

אמר רבי אבא, הבצות שבארץ מלאים זרע כמו נקבה מאותם המים שלמעלה, ומתעברת מהם כנקבה שמתעברת מן הזכר.

שאר רבי חגי דוסתאי, אמר לו, הרי כתוב ותוצא הארץ (שם) דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עשה פרי למינו. הארץ הוציאה אילנות ופרות, מה כתוב לאחר כך (שם ב) וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח, ומשמע טרם פתרגומו? אמר לו, כך הוא, אבל כחות להוליד באותו הזמן לא היה להם, ומפני מה? מפני שלא המטיר ה' אלהים על הארץ, ואד לא היה שיעלה מן הארץ, שאלמלא היה כך, כל פחותם היו להוליד ולהצמיח, אבל מפני זה לא היה בארץ הכח המוליד.

רבי יצחק הלך לרבי זירא, נכנס לביתו ומצא שהיה מטיל באותו הגן. פתח ואמר (שופטים א) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים. מה ראו בני יתרו לעלות משם?

שאמר רב יהודה אמר רב, שקולה היתה יריחו כנגד כל ארץ

שנבראת נתעברה מהיסודות כלם שנכנסו בה, והם הוציאו כל תולדות שלה.

אמר רבי יצחק פורדין של שליא דאשה, דמלייאן מן זרעא דבר נש, דאית ביה היסודות כלם, כף הארץ, בו פיום שנבראת, בו פיום נתעברה, מכל מה שהולידה, דכתיב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, ומיד והארץ היתה תהו ובהו וחשך ורוח. הרי בכאן ארבעה יסודות, שהם: אש. מים. רוח. חשך. ואלו הולידו כל תולדותיה, ומאלו נתיסדו כולם. וכל התולדות נתהוו מפחות אלו.

אמר רבי אבא, בצוציתא דארעא, מלייאן זרעא פנקבה, מאינון מיא דלעילא, ומתעברת מנייהו פנוקבא דמתעברא מן דכורא.

שאר רבי חגי דוסתאי, אמר ליה, הא כתיב ותוצא הארץ (שם) דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו. ארעא אפיקת אילנין ופירין, מה פתיב לאחר כך, וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ וכל עשב השדה טרם יצמח, ומשמע טרם פתרגומו.

אמר ליה, כך הוא, אבל כחות להוליד באותו הזמן לא היה להם. ומפני מה, מפני שלא המטיר ה' אלהים על הארץ, ואד לא היה שיעלה מן הארץ, שאלמלא היה כך, כל פחותם היו להוליד ולהצמיח. אבל מפני זה לא היה בארץ הכח המוליד.

רבי יצחק אזל לגבי רבי זירא. עאל לבייתה אשפח דהוה מטיל בהווא גינא. פתח ואמר, (שופטים א) ובני קיני חותן משה עלו מעיר התמרים. מה חזו בני יתרו לסלקא מתמן.

דאמר רב יהודה אמר רב, שקולה היתה

יִרְיָחוּ, כַּנֶּגֶד כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְרֹב הַתְּעַנּוּגִים שָׁהִיו בָּהּ. דָּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לָמָּה נִקְרְאת שְׁמָהּ יִרְיָחוּ? עַל שֶׁם הָרִיחַ. אָמְרוּ בְּנֵי יִתְרוֹ, אָנוּ צְרִיכִים לְהִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה אֵינָה צְרִיכָה תְּעַנּוּגִים, נִקּוּם מִכָּאן לְהֵר וְנִתְעַסֵּק בַּתּוֹרָה. אָמַר רַבִּי זִירָא, יִדְעָתִי עַל מָה הַתְּפִנְתָּ, אֲלֵא בְּנֵי יִתְרוֹ עַד עַתָּה לֹא הָיוּ יוֹדְעִים תּוֹרָה, וְצְרִיכִים אֶת הָהָר, אֲבָל אָנוּ יוֹדְעִים בַּתּוֹרָה וְצְרִיכִים צָחוּת לְלַבּוֹן הַהֶלְכָה. אָמַר לוֹ, מָהוּ שְׁפָתוֹב וְתוֹצֵא הָאֶרֶץ דְּשָׂא? אָמַר לוֹ, הוֹצִיָּאָה הָאֶרֶץ כָּל הַתּוֹלְדוֹת שָׁהִיו בָּהּ וְשָׁהִיו גְּנוּזִים בָּהּ לַחֹץ, וְלֹא הָיוּ בָּהֶם כְּחוֹתֶם, עַד שֶׁהִמְטִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָאֶרֶץ וְעָמְדוּ כָּל הַתּוֹלְדוֹת בְּכַחֲסָם הַשְּׁלִימָה, וְכָתוּב וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּי טוֹב.

פֶּרֶשְׁהָר ד': וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאֶרֶץ. שֶׁם שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַי יַעֲקֹב, מָהוּ שְׁכָתוֹב (שִׁירָד) כִּלְפֵי יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ? בֵּא וַיֵּרָא, כְּשֶׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, עֲשָׂאוּ מְאוֹתוֹ הָאוֹר הַנֶּאֱצָל מִלְּמַעְלָה, וּבְרָא הַשָּׁמַיִם מְאוֹתוֹ הַרְקִיעַ הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִכִּינוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְרָאוּ בַּתְּחִלָּה, וְאוֹתוֹ הַרְקִיעַ הוֹלִיד כָּל שְׂאֵר הַרְקִיעִים שֶׁנִּתְּהוּ מִמֶּנּוּ.

וַאֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אוֹתוֹ הַרְקִיעַ הוֹלִיד כָּל הַמְּאוֹרוֹת, מְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁמִּקְבֵּל מִלְּמַעְלָה, וּכְשֶׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ רְקִיעַ, נִטַּל אֶת הַמְּאוֹרוֹת, וְהִנִּיחָם בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַנִּקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שְׂאוֹתוֹ רְקִיעַ נִתְּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הַרְקִיעַ הַעֲלִיּוֹן הוֹלִיד הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ, וְהַשָּׁמַיִם הוֹלִידוּ אֶת

יִרְיָחוּ, כַּנֶּגֶד כָּל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, מְרֹב הַתְּעַנּוּגִים שָׁהִיו בָּהּ. דָּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, לָמָּה נִקְרְאת שְׁמָהּ יִרְיָחוּ, עַל שֶׁם הָרִיחַ. אָמְרוּ בְּנֵי יִתְרוֹ, אָנוּ צְרִיכִין לְאִתְעַסְקָא בְּאוֹרֵייתָא, וְאוֹרֵייתָא אֵינָה צְרִיכָה תְּעַנּוּגִים, נִיקוּם מִכָּאן לְטוֹרָא וְנִתְעַסֵּק בְּאוֹרֵייתָא.

אָמַר רַבִּי זִירָא, יִדְעָנָא עַל מָה אִתְפּוֹנְתָּ, אֲלֵא בְּנֵי יִתְרוֹ, עַד כַּעַן לֹא הָווּ יוֹדְעֵי אוֹרֵייתָא, וְצְרִיכֵי לְטוֹרָא. אֲבָל אָנָּא יִדְעָנָא בְּאוֹרֵייתָא, וְצְרִיכְנָא צָחוּתָא לְשִׁמְעָתָא.

אָמַר לֵיהּ, מֵאִי דְכָתִיב, וְתוֹצֵא הָאֶרֶץ דְּשָׂא. אָמַר לֵיהּ, הוֹצִיָּאָה הָאֶרֶץ כָּל הַתּוֹלְדוֹת שָׁהִיו בָּהּ, וְשָׁהִיו גְּנוּזִים בָּהּ, לַחֹץ. וְלֹא הָיוּ בָּהֶם כְּחוֹתֶם, עַד שֶׁהִמְטִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָאֶרֶץ, וְעָמְדוּ כָּל הַתּוֹלְדוֹת בְּכַחֲסָם הַשְּׁלִימָה, וְכָתִיב וַיֵּרָא אֱלֹהִים פִּי טוֹב.

פֶּרֶשְׁתָּא ד' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי מְאֹרֶת בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאֶרֶץ. תַּמָּן תְּנִינָן, אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַי יַעֲקֹב, מֵאִי דְכָתִיב, כִּלְפֵי יָפָה רַעֲיָתִי וּמוֹם אֵין בָּךְ, תָּא חֲזִי, כְּשֶׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, עֲשָׂאוּ מְאוֹתוֹ הָאוֹר הַנֶּאֱצָל מִלְּמַעְלָה. וּבְרָא הַשָּׁמַיִם מְאוֹתוֹ הַרְקִיעַ הָרֵאשׁוֹן שֶׁהִכִּינוּ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְרָאוּ בַּתְּחִלָּה. וְאוֹתוֹ הַרְקִיעַ הוֹלִיד כָּל שְׂאֵר הַרְקִיעִים שֶׁנִּתְּהוּ מִמֶּנּוּ.

וַאֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, אוֹתוֹ הַרְקִיעַ הוֹלִיד כָּל הַמְּאוֹרוֹת, מְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁמִּקְבֵּל מִלְּמַעְלָה. וּכְשֶׁבְרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹ רְקִיעַ, נִטַּל אֶת הַמְּאוֹרוֹת, וְהִנִּיחָם בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ, הַנִּקְרָא רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם. שְׂאוֹתוֹ הַרְקִיעַ, נִתְּהוּ מִן הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב, הַרְקִיעַ הַעֲלִיּוֹן, הוֹלִיד הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר תַּחְתּוֹ, וְהַשָּׁמַיִם